

Na osnovu člana 82 stav 1 tačka 3 Ustava Crne Gore, Skupština Crne Gore 28. saziva, na Petoj sjednici Prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja u 2024. godini, povodom razmatranja Izvještaja Odbora za ljudska prava i slobode sa kontrolnog saslušanja ministra zdravlja, ministra finansija, zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, predstavnika: Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstva ljudskih i manjinskih prava, direktora Instituta za javno zdravlje Crne Gore, v.d. direktorice Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu i generalne sekretarke Zajednice opština Crne Gore sa predlogom zaključaka na temu: „Praćenje realizacije Zaključaka Skupštine Crne Gore donesenih povodom razmatranja Predloga zaključaka Odbora za ljudska prava i slobode sa kontrolnog saslušanja ministra rada i socijalnog staranja (predstavnik Ministarstva rada i socijalnog staranja), ministra prosvjete, ministra zdravlja (predstavnik Ministarstva zdravlja) i ministra pravde na temu: „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Odbora za ljudska prava i slobode sa konsultativnog saslušanja, održanog 25. septembra 2019. godine na temu: „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori” i Preporuka iz Analize intersektorske podrške različitih sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, koju su pripremile ekspertkinje angažovane od strane UNICEF-a”, objavljenih u „Službenom listu Crne Gore”, broj 84/22 od 1. avgusta 2022. godine”, dana 13. maja 2024. godine, donijela je

ZAKLJUČKE

1. Skupština Crne Gore zaključuje da nadležne institucije i organi nijesu pokazali očekivanu odgovornost i posvećenost realizaciji Zaključaka Skupštine Crne Gore, objavljenih u „Službenom listu Crne Gore”, broj 84/22 od 1. avgusta 2022. godine.

Skupština uvažava nezadovoljstvo koje su poslanici i ostali učesnici Kontrolnog saslušanja izrazili odgovorima predstavnika nadležnih institucija koji su uglavnom dali uopštene i neprecizne odgovore na postavljena pitanja.

Najava da će se rješavanjem većine ukazanih problema baviti u okviru pripreme novog zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti čije usvajanje se očekuje u IV kvartalu ove godine, iz ugla proteklog vremena u kojem se bavilo ovom temom, je upitna.

Stoga Skupština zaključuje da predstavnici nadležnih institucija, a prvenstveno Ministarstva rada i socijalnog staranja koje je, shodno nadležnosti, ključno u ovoj oblasti, u petosatnoj raspravi nijesu pružili valjane informacije koje bi ukazivale na pokušaj realizacije Zaključaka Skupštine Crne Gore usvojenih 2022. godine.

Skupština smatra da se ne smije dozvoliti ovolika inertnost, jer je naš sistem suviše mali da bi prepoznavali probleme u prošlom vijeku, a rješavali ih u narednom.

2. Imajući u vidu navedeno, kao i da Zaključci nijesu realizovani, Skupština poziva nadležne subjekte da sa dužnom pažnjom i ozbiljnim pristupom, u što je moguće kraćem roku, preduzmu aktivnosti na realizaciji Zaključaka Skupštine Crne Gore, objavljenih u „Službenom listu Crne Gore”, broj 84/22, kao i na realizaciji ovih zaključaka i rješavanju svih uočenih problema u cilju poboljšanja položaja djece sa smetnjama u razvoju.

3. Skupština konstatuje da uslugu dnevnog boravka pruža 17 dnevnih centara lociranih u 16 opština, čiju uslugu je krajem 2022. godine koristilo 375 korisnika, od čega

su 239 lica, odnosno 63,7% djeca (do 18 godina), 94 lica ili 25,1% mlade osobe (od 18 do 26 godina) i 42 lica ili 11,2% odrasle osobe (iznad 27 godina). Pripadnici muškog pola su činili 62% od ukupnog broja korisnika. Prema podacima dobijenim od dnevnih centara koji uslugu pružaju i odraslim korisnicima (dnevni centri u Cetinju, Nikšiću, Pljevljima i Bijelom Polju - pilot projekat), u grupama ovih korisnika dominiraju oni koji su ovu uslugu koristili i na mlađim uzrastima. Kada su u pitanju novi korisnici koji u mlađim uzrastima, odnosno prije navršene 27 godina nijesu koristili ovu uslugu, samo Dnevni centar u Cetinju nije imao novih korisnika, dok ostali navode da imaju i novih korisnika koji ranije nijesu koristili njihovu uslugu. Od 13 dnevnih centara koji aktuelno ne pružaju usluge odraslim korisnicima, većina procjenjuje da postoji potreba za organizacijom usluge dnevnog boravka i za odrasle korisnike. Navedeno je da sedam dnevnih centara ima potrebu i planira uspostavljanje ove usluge, u tri dnevna centra je već pokrenuta procedura, dok četiri nemaju u planu uspostavljanje ove usluge.

4. Skupština je upoznata da je tokom 2022. godine u dnevnim centrima bilo angažovano 257 zaposlenih od čega 82 stručna radnika, 53 stručna saradnika i 122 saradnika. U strukturi stručnih radnika najviše je psihologa koji čine 30% ukupnog broja stručnih radnika zaposlenih u dnevnim centrima nakon čega su socijalni radnici koji sa psiholozima čine više od polovine stručnih radnika u ovim ustanovama. Dnevni centri ostvaruju najbolju saradnju sa školama, vrtićima i drugim dnevnim centrima i ova saradnja na skali od 1 do 4 ocijenjena je sa 3. U podacima dostavljenim Zavodu za socijalnu i dječju zaštitu, iz dnevnih centara uglavnom ističu da se njihova saradnja sa školama i vrtićima ogleda u zajedničkoj izradi Individualnih planova rada i usaglašavanju Individualno razvojno-obrazovnih programa. Takođe, informisali su da je međusobna saradnja dnevnih centara veoma značajna za unapređenje njihovog rada, jer bi dobri primjeri iz prakse pojedinih dnevnih centara, pogotovo onih koji duže vrijeme egzistiraju, pomogli drugim dnevnim centrima prilikom rješavanja aktuelnih pitanja.

5. Skupština pohvaljuje Institut za javno zdravlje Crne Gore koji je u okviru projekta „Reforma sistema vještačenja invaliditeta” koji se realizuje u saradnji sa Fondom Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), u skladu sa Ugovorom o implementaciji projektnih aktivnosti potpisanim u maju 2021. godine, u planiranom vremenskom periodu uspješno koordinirao izradu nacrtu liste tjelesnih oštećenja i liste funkcionalnih sposobnosti, te dva upitnika za procjenu funkcionisanja (za djecu i odrasle), što treba da doprinese izradi jedinstvene metodologije procjene i vještačenja osoba sa invaliditetom.

Skupština ocjenjuje da će se usvajanjem jedinstvenih kriterijuma za vještačenje invaliditeta omogućiti napredak i da će se prethodni prilično stresni proces smanjiti na što je moguće manji broj obaveznih mjera za pripadnike navedene ranjive populacione grupe, jer je sadašnji sistem procjene i vještačenja invaliditeta u Crnoj Gori vrlo složen, nekoordinisan i zasnovan na zastarjelom medicinskom modelu, sa više od 35 komisija koje funkcionišu unutar pet sektora, pri čemu svaki sektor ima sopstvene komisije i kriterijume na osnovu kojih odlučuje o pravima po osnovu invaliditeta, što u praksi često dovodi do diskriminacije u postupku odlučivanja o određenim pravima po osnovu invaliditeta i situacija koje vode socijalnoj isključenosti osoba sa invaliditetom.

S druge strane, Skupština je u saznanju da se ni registar osoba sa invaliditetom, koji je jedan od važnih preduslova za kreiranje politika usmjerenih na poboljšanje položaja lica sa invaliditetom u Crnoj Gori, ne može uspostaviti dok se ne usvoji zakon o jedinstvenom vještačenju invaliditeta kojim će se promijeniti pristup procjene invaliditeta i

formirati jedinstveni centar za vještačenje invaliditeta čijim radom će se ukinuti sve postojeće komisije.

S obzirom na to da je Skupština upoznata da je rad Instituta za javno zdravlje Crne Gore na izradi pomenutih upitnika vezanih za potrebe osoba sa invaliditetom u završnoj fazi, ali će biti finalizovan tek po usvajanju konačnog teksta zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta, čijom izradom koordinira Ministarstvo rada i socijalnog staranja, a čije utvrđivanje je planirano za IV kvartal ove godine, Skupština poziva resorno Ministarstvo rada i socijalnog staranja da navedeni rok pomjeri za II kvartal kako bi se aktivnosti na izradi ovog predloga zakona ubrzale i predlozi zakona ušli u skupštinsku proceduru i bili usvojeni po hitnom postupku.

6. Imajući u vidu da dnevni centri za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju predstavljaju dobar model decentralizacije i deinstitucionalizacije sistema i važnu uslugu koja je od velike pomoći djeci sa smetnjama u razvoju i njihovim porodicama, jer pružaju mnogo širu lepezu usluga od onih koje su definisane u okviru usluge dnevni boravak, ali da i dalje postoje određene nejasnoće u pogledu njihovog finansiranja kao i da ne postoji jasna metodologija za izračunavanje cijene koštanja usluge na kojoj se radi duže od 15 godina, niti jasno definisan model učešća države u finansiranju ovih usluga, Skupština poziva nadležne organe da odmah pristupe realizaciji Zaključka broj 6 Skupštine Crne Gore, objavljenog u „Službenom listu Crne Gore”, broj 84/22.

7. Skupština uvažava informacije Zajednice opština Crne Gore po kojim opštine obavezuje Zakon o lokalnoj samoupravi da one učestvuju u pružanju usluga socijalne i dječje zaštite u skladu sa svojim mogućnostima a koje su u fazi izgradnje i uspostavljanja dnevnih centara utrošile oko tri miliona eura kroz učešće u izgradnji objekata, vrijednost ustupljenog zemljišta i naknadu za komunalno opremanje građevinskog zemljišta, a za troškove dnevnih centara u protekle tri godine oko šest miliona eura, kao i da su od 2019/2020. godine opštine izložene različitim udarima po pitanju finansija zbog neadekvatnih i neprilagođenih zakonskih rješenja kojima se ukidaju ili smanjuju njihovi prihodi ili se sprečava povećanje u različitim oblastima. Prema podacima iz 2022. godine godišnji trošak lokalnih samouprava za ostvarivanje funkcije dnevnih centara je 2.712.274 eura.

8. Skupština je upoznata da je Zajednica opština Crne Gore uspostavila saradnju sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja i ušla u pregovore o načinu finansiranja troškova dnevnih centara i da su 2023. godine izvršili analizu ukupnih mjesečnih i godišnjih troškova i utvrdili da taj trošak po korisniku iznosi oko 900 eura na mjesečnom nivou. Uslijedilo je povećanje participacije Ministarstva sa 150 na 250 eura mjesečno po korisniku, ali je ta participacija države nedovoljna, jer razlika do iznosa od 900 eura je i dalje problematična većini opština iz razloga što je 18 opština finansijski neodrživo, korisnice su Egalizacionog fonda i dolaze u situaciju da ne mogu da isplaćuju bruto zarade za sopstvene zaposlene, već su u reprogramu poreskih dugova.

Takođe je Zajednica opština predložila da se u cilju jednakog raspoređivanja finansijskih obaveza osmisli model po kome bi se i Ministarstvo zdravlja uključilo u participaciju troškova obezbjeđivanjem finansijskih sredstava koja bi se odnosila na zdravstvene usluge i zarade za zdravstveni kadar u dnevnim centrima.

Imajući u vidu navedeno, kao i stanje inertnosti u dužem vremenskom periodu, Skupština ponovo ocjenjuje da se za finansiranje dnevnih centara mora pronaći održivo rješenje i donijeti pravilnik kojim će se utvrditi metodologija i izvori finansiranja, čime će se

stvoriti osnov da država preuzme veći dio troškova i kojim će se participacija opština svesti na maksimalno 30% ukupnih troškova kako bi opštine bile u mogućnosti da pružaju neke druge usluge za koje postoji potreba u lokalnoj zajednici, a ne da većinu sredstava ulažu u dnevne centre.

9. Skupština ocjenjuje da kvalitet rada svih dnevnih centara za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju nije isti i da kapaciteti pojedinih nijesu popunjeni iako u svim opštinama ima djece i mladih sa smetnjama u razvoju i lica sa invaliditetom. Takođe, u pojedinim sredinama, poput Glavnog grada Podgorica postoje veoma ograničeni kapaciteti dnevnog centra i svi zainteresovani ne mogu da koriste njihove usluge, pa Skupština podržava preporuku Zaštitnika datu Ministarstvu rada i socijalnog staranja da razmotri mogućnost uspostavljanja ovih usluga na drugom lokalitetu.

Skupština naglašava da je potrebno raditi na edukaciji i obezbjeđivanju stručnjaka koji rade sa djecom u svim oblastima, a naročito sa djecom iz spektra autizma.

10. Skupština zaključuje da je i dalje veoma izraženo odsustvo multisektorske saradnje između javnih institucija, kao i odsustvo saradnje državnih institucija i predstavnika lokalne samouprave, a naročito u dijelu rane intervencije kod djece sa smetnjama u razvoju.

Posebno zabrinjava informacija da je, u poređenju sa drugim institucijama, na najnižem nivou ocijenjena saradnja dnevnih centara sa resursnim centrima i da su iz pojedinih dnevnih centara informisali da ovu saradnju ne ostvaruju.

Takođe, zabrinjava podatak da jedan broj dnevnih centara uopšte nema saradnju sa izabranim doktorima i doktorima specijalistima korisnika, zbog čega Skupština sugerise da svi dnevni centri uspostave tješnju saradnju sa doktorima specijalistima, a posebno sa doktorima opšte prakse, jer je saradnja sa zdravstvenim institucijama nužna.

Imajući u vidu navedeno, Skupština predlaže da se u cilju ujednačavanja rada i prakse dnevnih centara za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju uspostavi mreža dnevnih centara u čemu doprinos treba da da Zajednica opština Crne Gore.

11. Skupština ponovo ukazuje da je neophodno unaprijediti podršku djeci sa smetnjama u razvoju i njihovim porodicama kroz sprovođenje načela „sve informacije i usluge na jednom mjestu“, što se može ostvariti u okviru jednog centralnog multisektorskog tijela na nivou opštine, u okviru komisija za usmjeravanje u obrazovni sistem, domova zdravlja ili centara za socijalni rad, jer se sistem pružanja usluga mora učiniti jednostavnim za djecu sa smetnjama u razvoju i njihove porodice.

12. Polazeći od informacija da je za rješavanje većine uočenih problema i realizaciju Zaključaka Skupštine Crne Gore, objavljenih u „Službenom listu Crne Gore“, broj 84/22 potrebno donošenje novog zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta, kao i strategije deinstitutionalizacije koja se priprema uz podršku UNICEF-a i UNDP-ija, što se očekuje tek u IV kvartalu 2024. godine, Skupština poziva Vladu Crne Gore i resorno Ministarstvo rada i socijalnog staranja da se aktivnosti na pripremi navedenih dokumenata ubrzaju i da navedene predloge zakona Skupštini Crne Gore dostave na razmatranje i usvajanje u II kvartalu 2024. godine.

Ovo iz razloga na koje je i ministar finansija skrenuo pažnju navodeći da predlozi zakona treba da budu blagovremeno pripremljeni da bi imali jasne inpute i poznate troškove za narednu budžetsku godinu.

13. Skupština podržava stav Zamjenice Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore da zaklanjanjem iza strateških dokumenata i još uvijek neusvojenih zakonskih

rješenja ne može se implicirati na sledeću budžetsku godinu, jer takva neizvjesnost može dovesti u pitanje funkcionisanje dnevnih centara.

Skupština prihvata ocjenu Zamjenice Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore koja je pohvalila rad Odbora za ljudska prava i slobode, predsjednika Odbora koji istrajava u razmatranju problema sa kojima se suočavaju dnevni centri i djeca sa smetnjama u razvoju, kao i rad stručne službe Odbora koja nakon aktivnosti i sjednica Odbora produkuje dokumenta koja mogu da posluže kao dobar model kako se sagledava određeni problem i stoga Skupština pruža punu podršku Odboru da bude dosledan i istrajan u postizanju cilja kojim će se djeci sa smetnjama u razvoju i njihovim roditeljima unaprijediti njihova ljudska prava.

14. Skupština iz navedenih razloga poziva Vladu Crne Gore, a prije svega Ministarstvo rada i socijalnog staranja da ubrzaju aktivnosti u okviru reforme sistema socijalne i dječje zaštite u skladu sa preporukama Komiteta UN za prava djeteta, Komiteta UN o pravima lica sa invaliditetom i međunarodnim standardima.

Skupština je upoznata da su u trenutnoj reformi ključni razvoj usluga u sistemu socijalne i dječje zaštite, bolje targetiranje i raspodjela materijalnih davanja u oblasti socijalne i dječje zaštite i jačanje kapaciteta pružalaca usluga, odnosno centara za socijalni rad i ustanova socijalne i dječje zaštite.

15. Skupština Crne Gore će Zaključke dostaviti Vladi Crne Gore, Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstvu zdravlja, Ministarstvu pravde, Ministarstvu finansija, Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Savjetu za prava djeteta, Zavodu za socijalnu i dječju zaštitu, Institutu za javno zdravlje Crne Gore, Zajednici opština Crne Gore, na dalji postupak i Ministarstvu evropskih poslova, Dnevnom centru za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju- Herceg Novi, Dnevnom centru za djecu sa smetnjama u razvoju i lica sa invaliditetom- Pljevlja, Dnevnom centru za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju „Tisa“ u Bijelom Polju, Centru za socijalni rad za Glavni grad Podgorica, opštinu u okviru Glavnog grada Golubovci i opštinu Tuzi, NVO Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore, NVU „Zračak nade“- Pljevlja, NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“, NVO „Građanska alijansa“, Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori i Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, na upoznavanje.

16. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore će, u skladu sa članom 77 stav 3 Poslovnika Skupštine Crne Gore, pratiti realizaciju ovih zaključaka Skupštine, sačinivši izvještaj i dostaviti Skupštini.

Broj: 00-63-8/24-4/5

EPA 178 XXVIII

Podgorica, 13. maj 2024. godine

SKUPŠTINA CRNE GORE 28. SAZIVA

PREDSJEDNIK

Andrija Mandić